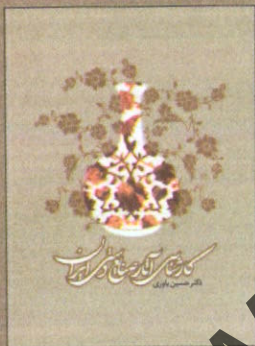

www.simayedanesh.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

کارشناسی آثار صنایع دستی ایران

دکتر حسین یاوری

سرشناسه:	یاوری، حسین، ۱۳۲۵
عنوان و نام پدیدآور:	کارشناسی آثار صنایع دستی ایران
مشخصات نشر:	حسین یاوری.
مشخصات ظاهری:	تهران: آذر: سیمای دانش، ۱۳۹۰.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۷۹۰۱-۸۶-۴
وضعیت فهرست نویسی:	۱۲۰ ص.
یادداشت:	فیفا
یادداشت:	کتبنامه.
موضوع:	صنایع دستی -- ایران
رده بندی کنگره:	۱۳۹۰ ۲ ک ۲ / ۱۰۷ TT
رده بندی دهویی:	۷۴۵/۵۰۹۵۵
شماره ثبت کتابشناسی ملی:	۸۰۸۷۹۴۲

کارشناسی آثار صنایع دستی ایران

تالیف:	دکتر حسین یاوری
ناشر:	انتشارات آذر
ناشر همکار:	انتشارات سیمای دانش
چاپ:	اول/ ۱۳۹۰
تیراژ:	۱۱۰۰ نسخه
طراح جلد:	سعید سلیمی
حروفچینی:	موسسه مهر داد
لیتوگرافی:	باختر ۶۶۹۵۴۱۴۳
چاپ:	قرشیوه
صحافی:	یکتافر
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۷۹۰۱-۸۶-۴
قیمت:	۶۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق این اثر برای انتشارات سیمای دانش محفوظ است.

انتشارات سیمای دانش: خیابان انقلاب، ابتدای خیابان ۱۲ فروردین
 پلاک ۳۱۸ - تلفن: ۶۶۴۶۴۷۷۹
 انتشارات آذر: تلفن: ۶۶۴۶۵۸۳۰
 فروشگاه سیمای دانش: ۶۶۴۶۰۵۴۵
 کتابفروشی عصر دانش: ۶۶۴۹۳۷۰۱

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۰
فصل ۱.....	۱۱
تعاریف، ویژگی‌ها، خصیصه‌ها و طبقه‌بندی صنایع دستی ایران.....	۱۲
تعاریف.....	۱۲
ویژگی‌ها.....	۱۳
خصیصه‌های صنایع دستی ایران.....	۱۳
طبقه‌بندی صنایع دستی ایران.....	۱۴
فصل ۲.....	۱۹
نکاتی پیرامون ارزیابی و کارشناسی فرش (قالی و انواع گلیم).....	۱۹
تعریف ارزیابی قالی.....	۲۰
عوامل مؤثر در ارزیابی قالی.....	۲۰
۱- محل بافت.....	۲۰
۲- رجشمار.....	۲۰
۳- مواد اولیه مصرفی.....	۲۰
۴- افزایش نسبی اندازه (مساحت).....	۲۱
۵ و ۶- مزایا و معایب.....	۲۱
۷- مظنه بازار.....	۲۱
فرایند تولید قالی.....	۲۱
۱- انتخاب نقشه مناسب.....	۲۱
۲- صاف و یک نواخت بودن دم کار.....	۲۲
۳- کنترل میزان بافت با نقشه.....	۲۲
۴- اندازه‌گیری میزان بافت.....	۲۲
عیوب قالی.....	۲۳
۱- اصیل نبودن طرح.....	۲۴
۲- بافت نامرغوب.....	۲۴
۳- بالازدگی.....	۲۵
۴- به هم خوردگی گل‌ها.....	۲۵
۵- پایین زدگی.....	۲۶

- ۶- پوکی (توخالی) ۲۶
- ۷- پیچیدگی ۲۶
- ۸- ترنج داشتن ۲۷
- ۹- جویدگی (بره، بره) ۲۷
- ۱۰- چند چین یک بود ۲۷
- ۱۱- خلوتی ۲۸
- ۱۲- دو دست شدن ۲۸
- ۱۳- دو رنگی ۲۸
- ۱۴- ذرتی شدن ۲۹
- ۱۵- رگه ۲۹
- ۱۶- رنگ آمیزی (بد رنگی) ۳۰
- ۱۷- سره ۳۰
- ۱۸- شانه داشتن ۳۰
- ۱۹- شل شدن چله‌ها ۳۱
- ۲۰- قواره (اندازه قالی) ۳۱
- ۲۱- کوبیدگی ۳۱
- ۲۲- کجی ۳۲
- ۲۳- کیسی ۳۲
- ۲۴- کف ساده بودن ۳۲
- ۲۵- لوچه داشتن ۳۲
- ۲۶- نقشه قالی ۳۳
- راه‌های تشخیص مرغوبیت گلیم ۳۳
- ضمیمه ۳۴
- ابعاد قالی ۳۴
- فصل سوم ۳۷
- کارشناسی پارچه‌های دستبافت ۳۸
- کارشناسی پارچه زری ۳۸
- کارشناسی پارچه مخمل ۳۸
- کارشناسی پارچه ترمه ۳۹
- کارشناسی پارچه‌های دارایی (ایکات) ۳۹
- کارشناسی پارچه‌های دارای چاپ‌های سنتی (قلمکار - کلاهای "باتیک") ۳۹

۴۰	کارشناسی پارچه‌های قلمکار
۴۰	کارشناسی پارچه‌های کلاهای (باتیک)
۴۰	کارشناسی رودوزی‌های سنتی ایران
۴۱	نکاتی پیرامون برخی از رو دوزی‌های شاخص ایرانی
۴۱	الف- سوزن دوزی بلوچ
۴۱	ب- پته دوزی کرمان
۴۱	ج- قلاب دوزی رشت
۴۱	د- گلابتون دوزی هرمزگان
۴۳	فصل چهارم
۴۴	کارشناسی محصولات سفال و سرامیک
۴۴	الف- در مورد محصولات بدون لعاب (یا بدون پوشش لعاب گونه)
۴۴	ب- در مورد محصولات لعاب‌دار (یا با پوشش لعاب گونه)
۴۷	فصل پنجم
۴۸	کارشناسی محصولات شیشه‌ای دست ساز
۴۸	الف- فرم
۴۸	ب- کیفیت
۴۹	کارشناسی آثار شیشه‌ای ساده دست ساز
۴۹	در مورد شیشه‌های مات
۴۹	در مورد شیشه‌های نقش‌دار
۵۰	در مورد شیشه‌های با تلفیق فلز
۵۰	در مورد شیشه‌های تراش‌دار
۵۰	نکات دیگری در مورد کارشناسی محصولات شیشه‌ای دست ساز
۵۱	فصل ششم
۵۲	کارشناسی محصولات فلزی
۵۲	در مورد زیر ساخت‌های ساده محصولات فلزی یا محصولات تولید شده از آلیاژها
۵۲	در مورد آثار حکاکی، قلمزنی و قلمزنی برجسته
۵۲	الف- در مورد حکاکی
۵۳	ب- در مورد قلمزنی و قلمزنی برجسته
۵۳	در مورد فیروزه کوبی و آثار فیروزه کوب
۵۴	در مورد محصولات ملیله
۵۴	در مورد طلاکوبی روی فولاد

فصل ۷.....	۵۵
کارشناسی آثار چوبی.....	۵۶
نکات کلی که در کارشناسی آثار چوبی باید مد نظر قرار گیرد.....	۵۶
چوب‌های مناسب برای انواع هنرهای مرتبط با چوب.....	۵۶
کارشناسی آثار خراطی.....	۵۷
نکات ویژه در مورد خراطی.....	۵۷
کارشناسی آثار کنده کاری.....	۵۷
کارشناسی آثار منبت.....	۵۷
کارشناسی آثار خاتم.....	۵۸
کارشناسی آثار مشبک.....	۵۸
کارشناسی آثار معرق.....	۵۸
کارشناسی سازهای دارای هنرهای مرتبط با چوب.....	۵۹
فصل ۸.....	۶۱
نکاتی پیرامون استاندارد و کارشناسی آثار نقاشی ایرانی (نگارگری).....	۶۱
استاندارد مینیاتور (نگارگری) تعاریف و اصطلاحات.....	۶۲
انواع نگارگری.....	۶۲
ویژگی‌ها.....	۶۳
ویژگی‌های مواد اولیه.....	۶۳
ویژگی‌های ابزار کار.....	۶۴
ویژگی‌های کار.....	۶۴
ویژگی‌های تکمیل کاری.....	۶۵
نکاتی که در کارشناسی آثار نگارگری باید کاملاً مد نظر قرار گیرد.....	۶۵
نحوه تهیه رنگ به طریقه سنتی.....	۶۵
فصل ۹.....	۶۷
نکاتی پیرامون استاندارد و کارشناسی محصولات میناکاری.....	۶۸
مقدمه.....	۶۸
تعاریف و اصطلاحات.....	۶۸
ویژگی‌ها.....	۶۸
ویژگی‌های مواد اولیه.....	۶۹
۱- زیر ساخت.....	۶۹
۲- لعاب.....	۶۹

۷۰	۳- رنگ
۷۰	ویژگی‌های ابزار کار
۷۰	ویژگی‌های ساخت
۷۰	۱- زیر ساخت
۷۰	۲- برداشت آلودگی‌های مختلف از سطح زیر ساخت
۷۱	۳- آماده سازی لعاب
۷۱	۴- لعاب کاری
۷۱	۵- پخت لعاب
۷۲	۶- آماده سازی رنگ
۷۲	۷- انتقال طرح بر روی لعاب
۷۲	۸- نقاشی
۷۲	۹- پخت نقاشی
۷۳	۱۰- مرحله نهایی
۷۳	۱۱- تکمیل کاری
۷۳	نکاتی که در کارشناسی آثار مینایی باید مد نظر قرار گیرد
۷۴	بسته بندی و نشانه گذاری
۷۵	فصل ۱۰
۷۶	نکاتی پیرامون استاندارد و کارشناسی آثار پایه ماشه (لاکی روغنی)
۷۶	مقدمه
۷۶	تعاریف و اصطلاحات
۷۷	ویژگی‌ها
۷۷	۱- ویژگی‌های مواد اولیه
۷۷	۲- ویژگی‌های ابزار کار
۷۸	۳- ویژگی‌های ساخت
۷۹	۳-۱- تهیه مقوای قلمدان
۷۹	الف- روش خمیری
۷۹	ب- روش لایه‌های کاغذی
۸۰	۳-۲- بوم سازی
۸۰	بوم روغنی
۸۰	بوم لعابی
۸۰	بوم مرغش

۸۱	بوم ته طلايي
۸۱	بوم زرافشان
۸۱	بوم زرک
۸۱	بوم کشف
۸۱	بوم موجي
۸۲	بوم ابري يا کاغذ ابري
۸۲	۳-۳- واشور
۸۲	۴- نقاشي
۸۲	۴-۱- انتقال طرح بر روی بوم
۸۲	۴-۲- قلم گيري
۸۲	۵- روغن زدن
۸۲	نکات اساسي که در کارشناسي آثار لاکي روغني بايد مد نظر قرار گيرد
۸۳	۶- بسته بندي و نشانه گذاري
۸۳	روش تهيه روغن کمان
۸۵	فصل ۱۱
۸۵	تصاویر
۱۱۹	فهرست تالیفات مؤلف

به نام خداوند جان و خرد

پیشگفتار:

کتاب کارشناسی آثار صنایع دستی ایران که تماماً بر تجربیات کاری، مطالعاتی و پژوهشی و نهایتاً تدریس از دانشگاه‌ها و من جمله رشته صنایع دستی، استوار است را با هدف انتقال تجربیاتم به دانشجویان و علاقمندان به هنرهای سنتی ایران (به ویژه هنرهای صناعی) به رشته تحریر درآوردم. علیرغم استقبال فوق‌العاده از کتاب مذکور و به پایان رسیدن همه نسخ آن در کتاب فروشی‌ها و با وجود تقاضای زیاد علاقمندان به چاپ مجدد کتاب، چاپ و انتشار آن به واسطه مشکلاتی که ناشر چاپ نخست با آن مواجه بود، میسر و مقدور نشد.

شاید باور کردنی نباشد که اظهار کنم از تنها کتاب موجود و در دسترس من، بارها کپی‌برداری و تکثیر شد تا پاسخگوی نیاز دانشجویان و علاقمندان باشد لذا برای حل مشکل، موضوع را با جناب حاج آقا مجتبی طالقانی مدیریت محترم و فرهنگ دوست سیمای دانش که به راستی مشوق نویسندگان در زمینه نگارش اندوخته‌هایشان در زمینه‌های مختلف به ویژه فرهنگ، هنر و تمدن ایران هستند در میان گذاشتم و ایشان پس از مذاکرات مفصل با ناشر قبلی، امکان چاپ دوباره این مجموعه را - البته با تغییرات و حک و اصلاحات و اضافات - فراهم آوردند.

«او» را که می‌دانم همه چیز را نیک می‌داند و همواره واهگشا و یاور همه ماست، خاضعانه، ستایش

می‌کنم.

حسین یآوری

مقدمه‌ای بر چاپ دوم

صنایع دستی ایران با آثار آشنا، زیبا، دوست داشتنی و بعضاً دُرَدانه خود، هنری است ملی و ملهم از ارزش‌های متعالی دینی که ریشه در تاریخ، فرهنگ و تمدن کهن ایران دارد.

بی‌شک راز ماندگاری صنایع دستی ایران، در پی قرون و اعصار متمادی همان معرفت و معنویت، کمال خواهی، حق طلبی و خداجویی هنرمندان و صنعتگران دستی کشورمان در طول تاریخ بوده است. چرا که این فرزندان گران قدر، با سرمایه و بضاعت اندک مادی، بسیاری از آثار با ارزش و ماندنی خود را به پیشگاه خالق هستی و در راه کمال انسانی ارزانی داشته‌اند.

صنایع دستی ایران، تولیدی فرهنگی است، اما اگرچه قابلیت تولید نسبی آن امکان حضور صنایع دستی را در متن زندگی فردی و اجتماعی میسر و مقدور می‌سازد ولی اصالت، کیفیت و ویژگی‌های اصیل و سنتی که در قالب طرح، نقش، نگاره و رنگ همراه با خلاقیت هنرمند، ارایه می‌شود و ارزش‌های فرهنگی صنایع دستی را به وجود می‌آورد می‌بایست جزء لایتجزای هریک از آثار صنایع دستی باشد.

پس از حدود ۴۵ سال تلاش و کوشش در عرصه هنرهای ملی ایران و بعد از سپری شدن سه دهه تدریس، نگارش، ترجمه و تألیف در این وادی در حدود سال ۱۳۸۰، این نکته را دریافتیم که به راستی امکان دست یابی به دقایق و ظرایف و ریزه کاری‌ها و در یک کلام، کارشناسی آثار صنایع دستی، کاری بس مشکل و دشوار است و دانشجویان و دانش پژوهان این رشته از هنرهای ملی ایران حتی در دوره‌های کارشناسی ارشد صنایع دستی نیز نمی‌توانند به چنین دانش و اندوخته‌های علمی نایل شوند و دسترسی یابند، لذا در یکی از دانشگاه‌هایی که تدریس هنر و به ویژه صنایع دستی را بر عهده دارم، پیشنهاد دادم «کارشناسی آثار صنایع دستی» به عنوان یکی از دروس اختیاری در برنامه دوره کارشناسی صنایع دستی گنجانده شود و از آن پس تا به امروز و بر اساس تجربیات و مطالعات خود، درس مذکور را به دفعات ارایه داده‌ام که هر بار بیش از بار پیش مورد توجه و عنایت دانشجویان عزیز قرار گرفته است لذا بر آن شدم که زحمت چاپ و انتشار مجدد این مجموعه را به انتشارات سیمای دانش پیشنهاد کنم که با استقبال مدیریت آن مواجه و امکان دسترسی علاقمندان به این مجموعه فراهم آمد. خالصانه و خاضعانه عرض می‌کنم که آنچه را که حدود ۴۰ سال و از طریق مقالات، کتاب‌ها و نیز طی مباحث درسی و مدیریتی صنایع دستی تقدیم و عرضه داشته‌ام نه از سر ادعایی برداشتن قابلیت‌ها و حتی نیل به داشتن اندک که تماماً برای ادای دین و حق شناسی نسبت به استادان و هنرمندان و دانش پژوهان این رشته بوده و هست، چرا که، در این وادی صرفاً باید پوینده بود و بس. لذا با تقدیم این مجموعه به هنر دوستان از محضرشان تقاضا دارم که راهنمای من در تکمیل آن و کلاً ادامه راه پر مسئولیت تدریس، تحقیق و تألیف و نگارش باشند، شاید که به لطف بیکران «او» و یاری مساعدت استادان در خاتمه مسیر در پیشگاه حضرت حق و نزد ملت بزرگ ایران و استادان گرانقدر والامقام و هنر دوستان سرزمین‌مان شرمند نباشم.

حسین یاوری

شهریور ۱۳۹۰